

Kwaliteit en kwantiteit

Dhr. Ruard Wallis de Vries

In 2007 is Erasmus in de internationale pers beschreven als één van de belangrijkste succesverhalen van de EU. Voor een deel komt dit door de twintigste verjaardag van het programma en het bereiken van 1.500.000 Erasmusbeurzen sinds de start in 1987. Wat ook meespeelt, is het feit dat Erasmus een blijvende invloed heeft op de deelnemers.

Kwaliteit op peil houden

In de afgelopen twee decennia heeft Erasmus een soepele overgang gemaakt van een

kleinschalige samenwerkingsregeling naar een complex en veelzijdig programma. Meer dan 150.000 studenten en onderwijzend personeel vertrekken jaarlijks met een Erasmusbeurs naar het buitenland. Aan deze opgaande lijn heeft de Europese Commissie de wens gekoppeld om in 2012 op het aantal van 3.000.000 Erasmusmobiliteitsbeurzen uit te komen. Daaraan is een andere, minstens zo belangrijke uitdaging gekoppeld: vermijden dat de verhoging van het aantal Erasmusbeurzen de kwaliteit van de academische activiteiten en het niveau van de mobiliteit ongunstig beïnvloedt.

Uit recente rapporten en artikelen blijkt dat een minderheid van universiteiten onvoldoende aandacht besteedt aan hun verplichtingen zoals vastgelegd in het Erasmus University Charter en het Learning Agreement. De Europese Commissie ontvangt hierover regelmatig klachten van studenten, om nog te zwijgen over het veel grotere aantal klachten dat door de Nationale Agentschappen wordt behandeld. Met meer dan 2.500 deelnemende universitei-

Erasmusmobiliteit in het Leven Lang Leren programma

ten is het natuurlijk onvermijdelijk dat er een klein aantal probleemgevallen is. Maar wij zijn aan onze 'klanten' verplicht om al het mogelijke te doen dit te vermijden.

Verplichtingen hogeronderwijsinstellingen

Om deel te nemen aan Erasmus moeten hogeronderwijsinstellingen het Erasmus University Charter onderschrijven. Dit bepaalt onder andere de noodzaak van interinstitutionele overeenkomsten, volledige erkenning voor succesvol voltooide mobiliteitsactiviteiten van studenten en het voldoen aan de non-discriminatie doelstellingen.

Verder worden hogeronderwijsinstellingen sinds 2007 verzocht in het Erasmus Policy Statement details te verstrekken over hun strategie en prioriteiten met betrekking tot het Erasmusprogramma en aan te geven hoe ze een hoge kwaliteit in academische mobiliteit verzekeren. Schending van het Charter kan leiden tot gedeeltelijke of zelfs volledige verwijdering uit het Erasmusprogramma. ★ *vervolg hieronder*

★ In dit nummer:

Leven Lang Leren: call 2008-2010	pag. 2
Bang voor Bologna	pag. 5
Dag van de Europese hogeronderwijsprogramma's	pag. 6
Erkenning buitenlandse diploma's	pag. 6
Virtuele stages	pag. 9
Eurocrypto	pag. 10
Tempus IV	pag. 11

Ruud Wallis de Vries

is werkzaam bij de Unit Erasmus van de afdeling hoger onderwijs van het Directoraat Generaal voor Onderwijs en Cultuur van de Europese Commissie in Brussel.

Maatregelen kwaliteitsverzekering

Om echt doeltreffend te zijn moet het beleid van kwaliteitsverzekering binnen Erasmus ook in het kader van het nieuwe Leven Lang Leren programma passen. Samen met vertegenwoordigers van de Nationale Agentschappen gaat de Europese Commissie, via een werkgroep, een gemeenschappelijke cultuur van kwaliteitsverzekering ontwikkelen. Hierbij zijn drie stappen te definiëren:

1. Maatregelen vooraf:

- Aandacht voor kwaliteitsbehoeften in de oproep tot indiening van voorstellen, in de gids voor kandidaten en in de aanvraagformulieren.
- Codes van goede praktijk, *learning agreements* en charters die alle partijen vertrouwd maken met hun rechten en verplichtingen betreffende de mobiliteitsactiviteit.
- Adviserende activiteiten van de Nationale Agentschappen.
- Toekenning van kwaliteitslabels en prijzen als *incentive* voor hoge kwaliteit.

2. Maatregelen tijdens de mobiliteit:

- Controleactiviteiten, in het bijzonder door de

Nationale Agentschappen maar ook door de Europese Commissie.

- De verwerking en het opvolgen van klachten van individuele deelnemers.
 - Waar de mobiliteit via projecten wordt georganiseerd: beoordeling van tussentijdse rapporten, met de nadruk op interne evaluatie.
- ### 3. Maatregelen achteraf:
- Instrumenten om feedback van deelnemers over hun ervaringen te verzekeren.
 - Verspreiding en communicatie van goede voorbeelden op alle niveaus: bijdragen van Nationale Agentschappen, deelnemende organisaties, individuele mobiliteitsdeelnemers, de Europese Commissie.
 - Correctieve maatregelen en indien nodig sancties.
 - Beoordeling en evaluatie van de impact.

Op al deze gebieden hebben één of meer van de sectorale programma's binnen het Leven Lang Leren programma initiatieven ontwikkeld. De integratie binnen het Leven Lang Leren programma biedt nieuwe mogelijkheden voor de sectorale programma's om van elkaar te leren

en dubbel werk te voorkomen. Vandaar dat allen vertegenwoordigd zijn in de bovengenoemde werkgroep. Maar kwaliteitsverzekering binnen mobiliteit gaat verder dan de Europese Commissie en de Nationale Agentschappen alleen; nauwe samenwerking tussen de belangrijkste actoren is essentieel. Studentenorganisaties, de Rectors' Conferences, de thematische netwerken van hoger onderwijs en de hogeronderwijsassociaties staan voor een gezamenlijke taak om de kwaliteit van mobiliteit te bewaken. Bovendien is het belangrijk aandacht te besteden aan *incentives for best practices* die onder de Acties van de vorige generatie programma's zijn ontwikkeld, zoals de 'Quality of Mobility'-prijs onder Leonardo en het Socrates-kwaliteitslabel. Om terug te komen op het begin van dit artikel: het is belangrijk om kwaliteit en kwantiteit van mobiliteit als twee verbonden issues te blijven zien. In dit verband is het interessant dat velen pleiten voor een sterke uitbouw van de kwantiteitscomponent, variërend van het formuleren van concrete doelstellingen ("In het jaar 2020 zou twintig procent van de Europese studenten een Erasmusbeurs moeten hebben.") tot de hervormingen in het kader van het Bolognapro-

ces, dat langzaam maar zeker toewerkt naar een situatie waarbinnen diploma's en studieperiodes steeds transparanter en beter vergelijkbaar worden. Het is zelfs voorstelbaar dat de verworvenheden van Bologna programma's als Erasmus en Leonardo zullen inhalen. Het is daarom goed dat ook binnen het Bolognaproces hard gewerkt wordt aan Quality Assurance. Hoe het ook zij, de Commissie zal deze ontwikkelingen op de voet blijven volgen, en het nationaal beleid aanvullen en ondersteunen. Tot slot, de Commissie lanceert binnenkort een survey: 'The Erasmus Programme and its impact on excellence in Higher Education in Europe'. Centraal staat de vraag of de Erasmusmobiliteitsacties – maar ook de binnen Erasmus ontwikkelde projecten op het gebied van bijvoorbeeld Curriculum Development – een meetbare invloed hebben gehad op de kwaliteitsverbetering van bepaalde aspecten van het hoger onderwijs in Europa. Het thema kwaliteitsverzekering van mobiliteit komt hier uiteraard aan de orde. Wellicht dat de vraagstelling van deze survey nieuw licht werpt op hoe we kwantiteit aan kwaliteit moeten blijven koppelen, binnen en buiten de Erasmusmobiliteit. ★

Leven Lang Leren

De algemene oproep tot het indienen van voorstellen 2008–2010

De nieuwe algemene oproep tot het indienen van voorstellen is onlangs verschenen en beschrijft alle prioriteiten binnen het Leven Lang Leren programma voor de periode 2008–2010.

De belangrijkste prioriteit van het hele Leven Lang Leren programma is nog altijd om onderwijs en opleiding meer te laten bijdragen aan het Lissabondoel om de EU tot de meest concurrerende kenniseconomie te maken. Ook binnen het Erasmusprogramma wordt prioriteit gegeven aan de ondersteuning van nationale strategieën voor een leven lang leren, de versterking van de samenwerking tussen de verschillende delen van het onderwijs- en opleidingsstelsel, versterking van het Leven Lang Lerencontinuüm en ondersteuning van de verwerving van kerncompetenties. Binnen deze context is een lijst met prioriteitsgebieden voor acties/voorstellen opgesteld.

Enkele algemene (voor het Erasmus-programma relevante) prioriteitsgebieden

- Versterking van de rol van instellingen voor hoger onderwijs bij het stimuleren van concurrentievermogen door ontwikkeling, disseminatie en toepassing van kennis en innovatie, en ter verbetering van toegankelijkheid van het hoger onderwijs door maatregelen gericht op stelselhervorming, verbetering van het management van instellingen voor hoger onderwijs en bevordering van topkwaliteit, diversificatie van de studentenpopulatie en van instellingen zelf, en gelijke kansen.
- Verbetering van de kwaliteit van onderwijs en opleiding van het personeel van alle soorten aanbieders van onderwijs en met name van docenten en opleiders.

Voor alle programma's geldt verder dat meer aandacht wordt besteed aan stelselmatige disseminatie en benutting van resultaten op project- en programmaniveau. Daarom dienen alle projectvoorstellen vergezeld te gaan van een duidelijk plan voor disseminatie en benutting van resultaten.

Tot slot wordt binnen het hele Leven Lang Leren programma prioriteit gegeven aan projecten ter bevordering en ontwikkeling van:

- de interculturele dialoog (met name in 2008),
- creativiteit en innovatie (met name in 2009).

Enkele specifieke prioriteiten voor Erasmus

Mobiliteit van studenten en docenten speelt een belangrijke rol bij de totstandkoming van de Europese hogeronderwijsruimte. Voor wat betreft

mobilititeit van studenten zijn er op Europees niveau geen prioriteitsonderwerpen vastgesteld voor academische disciplines. Voor docenten en ander personeel van instellingen voor hoger onderwijs wordt prioriteit gegeven aan het waarborgen van grotere mobiliteit naar en vanuit het bedrijfsleven en tussen instellingen voor hoger onderwijs.

De prioriteiten voor de *intensive programmes* (IP's) zijn meer gedetailleerd beschreven. Nieuwe prioriteiten ten opzichte van 2007 zijn:

- Projecten die zich richten op onderwerpen die niet direct geschikt zijn voor langere studieperiodes in het buitenland voor studenten.
- Projecten die gebruik maken van ICT-hulpmiddelen en diensten ter ondersteuning van de voorbereiding en de follow-up van het IP en daarmee bijdragen aan de totstandkoming van een duurzame leergemeenschap op het desbetreffende vakgebied.

Ook zal, nog meer dan in 2007, prioriteit worden gegeven aan projecten die een belangrijke rol toekennen aan partners van buiten de academische wereld, waaronder met name: het bedrijfsleven (vooral het MKB), beroepsorganisaties, kamers van koophandel, sociale partners en/of plaatselijke/regionale instellingen. Specifieke aspecten die daarbij aan de orde moeten komen, zijn te vinden in de algemene oproep.

In het kader van de *moderniseringsagenda van instellingen voor hoger onderwijs* zijn vijf (nieuwe) prioriteiten geformuleerd en ook voor *virtuele campusprojecten* zijn enkele prioriteiten anders geformuleerd.

Tot slot wordt met betrekking tot de *thematische netwerken* voor het eerst een onderscheid gemaakt tussen academische netwerken en structuurnetwerken. Ook worden hier als prioriteitvelden nieuwe disciplines genoemd en wordt er meer uitleg gegeven over de thema's waarop de structuurnetwerken zich kunnen richten. ★

De deadline voor het indienen van aanvragen voor Erasmus mobiliteit en intensive programmes bij het Nationaal Agentschap (Nuffic) is: **14 maart 2008**.

De deadline voor het indienen van Erasmus multilaterale projecten en netwerken bij het Executive Agency in Brussel is: **29 februari 2008**.

Buiten Europa

VS

Het programma voor samenwerking in het hoger onderwijs tussen de EU en de Verenigde Staten heet ATLANTIS. Er vallen vier verschillende acties onder: *Transatlantic Degree Consortia, Policy Oriented Measure, Excellence Mobility Projects* en *Schuman-Fulbright Programme*.

Informatie: ec.europa.eu/education/programmes/eu-usa/index_en.html

Canada

Het bevorderen van mobiliteit van studenten en docenten tussen Canada en de EU is één van de voornaamste actiepunten van het samenwerkingsprogramma *Transatlantic Exchange Partnerships*.

Informatie: ec.europa.eu/education/programmes/eu-canada/index_en.html en ec.europa.eu/extcoop/canada/index_en.htm

Japan en Nieuw-Zeeland

Beide pilotfasen van de hogeronderwijsprogramma's voor samenwerking tussen de EU en Japan en tussen de EU en Nieuw-Zeeland zijn afgerond. Het is echter nog niet bekend wanneer de eerstvolgende *call for proposals* wordt gepubliceerd.

Informatie: ec.europa.eu/education/programmes/eu_others/japan/index_en.html en ec.europa.eu/education/programmes/eu_others/nz/index_en.html

Australië

De Europese Commissie en Australië hebben begin dit jaar een verklaring ondertekend gericht op meer samenwerking. Concrete acties zijn hieruit nog niet voortgekomen.

Informatie: ec.europa.eu/education/programmes/eu_others/australia/call_en.html

Latijns-Amerika

EuropeAid, de dienst voor ontwikkelings samenwerking van de Europese Commissie, financiert ALFA. Dit programma is gericht op institutionele samenwerking en wordt momenteel opnieuw vormgegeven.

Informatie: ec.europa.eu/europeaid/projects/alfa/index_en.htm

Azië

Nu ASIA-LINK beëindigd is, subsidieert de Europese Commissie mobiliteit met Aziatische landen via Erasmus Mundus External Cooperation Window.

Afrika, Caribisch gebied en Pacifische landen

EDULINK is een programma voor samenwerking in het hoger onderwijs tussen de EU en zogenaamde ACP- en EDF-landen. Het bevordert onder andere capaciteitsopbouw en institutionele samenwerking. De volgende *call for proposals* wordt in het eerste semester van 2008 verwacht.

Informatie: www.acp-edulink.eu

Middellandse Zeegebied, Westelijke Balkan, Oost-Europa en Centraal-Azië

Het nieuwe Tempus IV is, evenals de voorlopers ervan, gericht op modernisering van het hoger onderwijs in de verschillende regio's. Naar verwachting verschijnt de nieuwe *call for proposals* eind 2007 (zie ook pagina 8).

Informatie: ec.europa.eu/tempus

★ Zie ook Erasmus Mundus External Cooperation Window op pag. 12.

Het Bolognaproces: eindsprint of tussensprint?

Het Bolognaproces gaat een cruciale fase in. De onderwijsministers van de inmiddels 46 deelnemende landen streven ernaar om in 2010 hun gemeenschappelijke ideaal, een European Higher Education Area (EHEA), te hebben gerealiseerd. De vraag die zich opdringt is: gaan we dat halen in 2010? Of moeten we misschien realistisch zijn en onszelf de vraag stellen: hoe ver zijn we tegen die tijd?

De belangrijkste doelstelling is het creëren van een open onderwijsruimte waarin studenten, personeel, en afgestudeerden in toenemende mate mobiel zijn en niet onnodig belemmerd worden in hun toegang tot (verder) hoger onderwijs. Is dit haalbaar voor 2010? Bij de laatste ministeriële conferentie vóór 2010, die eind april 2009 in Leuven (België) plaatsvindt, wordt de eindbalans opgemaakt, en zullen ongetwijfeld uitspraken worden gedaan over het vervolg van het Bolognaproces. De ministersconferentie te Leuven wordt voorbereid door het Bolognasecretariaat 2007–2009, waarvoor de Benelux-landen gezamenlijk verantwoordelijk zijn. Nederland krijgt daarmee een bijzondere rol in de laatste fase van het Bolognaproces en in de voorbereiding van de Europese hogeronderwijsagenda voor de toekomst.

Voor het Nederlandse team van Bologna-experts (voorheen promotoren) was dit mede aanleiding om in samenwerking met het ministerie van OCW op 31 oktober 2007 een seminar te organiseren voor de bestuurders van de Nederlandse hogeronderwijsinstellingen. Het doel van dit seminar was om terug te kijken op de ministeriële conferentie in Londen van mei 2007 en aandacht te vragen voor de thema's die in de voorbereiding van de Leuven 2009-conferentie prioriteit krijgen. In Londen werden de bestaande actielijnen van het Bolognaproces nog eens benadrukt: de invoering van drie cycli in het hoger onderwijs, de ontwikkeling van een kwaliteitscultuur, de ontwikkeling van nationale

kwalificatieraamwerken en het gebruik van de verschillende erkenningsinstrumenten. Als prioriteiten voor Leuven 2009 werden benoemd: de (inter-)nationale mobiliteit, de sociale dimensie, de samenwerking met werkgevers om de Lissabondoelstellingen te bereiken, het verzamelen van relevante data, en het Europese hoger onderwijs in mondiaal perspectief. Daarnaast vroeg OCW aandacht voor het Nationaal Kwalificatieraamwerk (NQF), dat in concept gereed is. Genoeg stof voor discussie dus. Minister Ronald Plasterk wees in zijn toespraak onder andere op het bijzondere belang van internationale mobiliteit voor studenten. Zowel horizontale mobiliteit (tijdens de studie) als verticale mobiliteit (de masterstudie aan een buitenlandse universiteit) zag hij als een belangrijke verrijking voor de professionele en persoonlijke ontwikkeling. Dat de mobiliteitscijfers in Nederland een daling laten zien, vond hij opmerkelijk en zorgwekkend. Bryan Maguire van de Ierse Higher Education and Training Awards Council plaatste de discussie over het Nederlandse NQF in een internationaal perspectief. Hij lichte toe op welke wijze het NQF in Ierland tot stand is gekomen en welke rol het heeft gespeeld in de hervorming van het Ierse (hoger) onderwijs. Hij sloot zijn presentatie af met een aantal observaties met betrekking tot de situatie in Nederland. Na bestudering van het concept van het Nederlandse kwalificatieraamwerk waren bij hem onder andere vragen gerezen over de

employability van afgestudeerden met een wo-bachelor, over de mate waarin de bachelor- en masterkwalificaties van de verschillende profielen (wo en wo) als gelijkwaardig worden ervaren, en over de rol van de korte cyclus (Associate Degree). Relevante vragen die bij de invoering van het NQF in Nederland moeten worden meegenomen. Robert Wagenaar (voorzitter van het Nederlandse team van Bologna-experts) plaatste daarna enkele kritische kanttekeningen bij het *stocktaking* rapport dat in Londen werd gepresenteerd. Uit het rapport blijkt dat de deelnemende landen zonder uitzonderingen zeer positief zijn over de mate waarin zij de verschillende onderdelen van het Bolognaproces hebben geïmplementeerd. Ook in Nederland is men zeer optimistisch over de voortgang. Echter, voor de uitvoering van de actielijnen op het niveau van de instellingen moet nog veel werk worden verzet, bijvoorbeeld als het gaat om het beschrijven van programma's in termen van *learning outcomes*, of de verstrekking van diplomasupplementen. Daarnaast blijkt het een taai proces om bepaalde zaken, zoals de *joint degree*, in de Nederlandse wetgeving te verankeren. Roel Endert (directie Hoger Onderwijs) verwees naar de kritische opmerkingen in het recente OECD-rapport over het Nederlandse onderwijs. Hij onderstreepte het belang van een goede internationale positionering van het Nederlandse hoger onderwijs. Volgens hem loopt het Bolognaproces gevaar een

papieren exercitie te worden, waarvoor zowel studenten als docenten de aandacht dreigen te verliezen. Hij gaf aan dat OCW het proces wil vitaliseren, onder andere door het opstellen van een aparte internationale agenda met aandacht voor zowel strategische positionering als het oplossen van praktische problemen. Sijbalt Noorda (voorzitter VSNU) bevestigde Enderts vrees. Hij merkte op dat het Bolognaproces weliswaar niet af was, maar wel was uitgewerkt en niet meer hoog op de agenda van bestuurders prijkt. De diverse Bologna-instrumenten zoals ECTS en het diploma-supplement vond hij belangrijke bijzaken. Hij pleitte voor een 'minder-is-meer-aanpak' met een duidelijkere prioritering van doelstellingen en vond het hoog tijd dat het Nederlandse hoger onderwijs werk ging maken van het Leven Lang Lerenconcept ter bevordering van de *employability* van de Nederlandse burgers. Het Bolognaproces heeft al veel tweeweggebracht in Europa. Toen in 1999 de Bologna-verklaring werd getekend, konden we niet vermoeden dat de doelstellingen van het proces door zoveel landen zouden worden omarmd. Maar dat we er nog niet zijn, dat is ook wel duidelijk. We dachten misschien dat we de eindsprint naar 2010 hadden ingezet, maar het zal waarschijnlijk slechts een tussensprint blijken te zijn. ★

Els van der Werf

Lid van het Nederlandse team van Bolognaexperts

Het Nederlandse team van Bologna-experts: van links naar rechts: Sjoerd Wiltjes, Robert Wagenaar, Peter Hamersma, Els van der Werf, Leonard van der Hout, Marlies Leegwater, Cor Segeren, Sebastiaan den Bak

Erasmus Mundus: promotie Europees hoger onderwijs in Zuidoost-Europa

Onlangs heeft de Open Society Foundation in Londen een Erasmus Mundus Action 4 *tender* gewonnen om een Europees project in Zuidoost-Europa uit te voeren. De Nuffic neemt deel in het project als partnerorganisatie. Doel van het project, Training Educational Advisers to Enhance Academic Mobility (TEA-TEAM), is de mobiliteit naar de EU te bevorderen van studenten en onderzoekers uit Wit-Rusland, Moldavië, Oekraïne, Albanië, Bosnië, Kroatië, Macedonië en Kosovo.

De Nuffic zal samen met Europese partners zoals ACA, DAAD, CampusFrance en the British Council trainingen verzorgen voor onderwijsadviseurs die werkzaam zijn in Educational Advising Centres in de acht genoemde landen. Na de trainingen zijn de onderwijsadviseurs in staat om zelfstandig studenten in hun land voor te lichten over studiemogelijkheden in de EU, waaronder ook Nederland. De vier trainingsseminars staan gepland in Moldavië, Oekraïne, Kroatië en Finland. ★

Meer informatie: ec.europa.eu/education/programmes/mundus/projects/action4/07teatam.pdf.

Oude stadsmuren van Dubrovnik, Kroatië

Coimbra Group:

Samenwerkingsverband van oudste prestigieuze en traditionele Europese universiteiten

De Coimbra Group begon in 1985 en telt nu 38 leden uit 21 Europese landen waaronder de universiteiten van Oxford, Cambridge, Bologna, Uppsala, Heidelberg, Krakow en Leuven. Leden van de Coimbra Group behoren in hun land tot de oudste traditionele multidisciplinaire universiteiten en zijn gevestigd in karakteristieke universiteitssteden.

De Rijksuniversiteit Groningen en de Universiteit Leiden zijn de Nederlandse leden. Wereldwijd wordt de groep gezien als een groot reservoir van academische excellentie in Europa. De Coimbra Group wil de samenwerking op het terrein van onderwijs en onderzoek bevorderen en aantrekkelijke mogelijkheden bieden voor mobiliteit en volledige opleidingen voor studenten en PhD's.

De goede onderlinge contacten die de afgelopen twintig jaar zijn opgebouwd, hebben geleid tot een goede communicatie tussen faculteiten, diensten en besturen. De Coimbra Group heeft ook een samenwerkingsverband met de Montevideo Group in Latijns-Amerika en onderhoudt intensieve contacten met Afrikaanse en Aziatische universiteiten.

Organisatie

De Coimbra Group wil de wetenschappelijke en culturele banden tussen haar leden verster-

ken. Daarnaast werkt de groep op projectbasis samen met andere universiteiten in Europa of daarbuiten. Aandachtsgebieden zijn: internationalisering, samenwerking op het terrein van onderwijs en onderzoek, excellentie in onderwijs en onderzoek en maatschappelijke dienstverlening. De algemene koers wordt uitgezet door de General Assembly die eenmaal per jaar vergadert. Het dagelijkse bestuur wordt gevormd door zeven bestuursleden inclusief een voorzitter. De Coimbra Group heeft een eigen kantoor in Brussel dat het bestuur en de Task Forces ondersteunt, en waar vergaderruimte beschikbaar is voor de leden.

Zeven Task Forces bereiden de activiteiten van de groep voor. Elke Task Force komt jaarlijks een paar keer bijeen om de nieuwste ontwikkelingen op hun terrein te bespreken. Er worden seminars, workshops en summer en

winter schools gepland waaraan medewerkers en studenten van de Coimbra Group-universiteiten of partnerinstellingen kunnen deelnemen. De Coimbra Group coördineert diverse projecten in het kader van Erasmus, ICT en Erasmus Mundus.

Task Forces van de Coimbra Group:

- Education Training and Mobility
- Doctoral Studies
- Culture, Arts and Humanities
- African Caribbean and Pacific Countries
- Eastern Neighbouring Countries
- Latin America

Om de kwaliteit in onderwijs en onderzoek te waarborgen en om van elkaar te leren zijn stafleden kwaliteitszorg en accreditatie in een aparte werkgroep verenigd. Dit geldt ook voor *career guidance officers*. Er is een expertgroep die de leden adviseert over het gebruik van nieuwe technologieën in het onderwijs en *lifelong learning*. Ook voor de EU zijn analyses en onderzoeken gedaan op dit terrein.

Activiteiten

Mobiliteit van studenten, docenten en stafleden wordt vooral met behulp van de Europese programma's voor mobiliteit en training gerealiseerd. In 2005-2006 werd 10 procent van de Erasmusmobiliteit verzorgd door leden van de Coimbra Group, onder andere dankzij de facultaire netwerken die al jarenlang operationeel zijn.

De Coimbra Group heeft ook goede ingangen bij de Europese Commissie, EUA en ACA. Daardoor zijn veel leden regelmatig betrokken bij projecten die de verdere uitwerking van het Bolognaproces nastreven, zoals bijvoorbeeld het Tuning-project. De Coimbra Group is voor haar leden een vraagbaak en referentiepunt als het gaat om de vorming van een Europese Hogeronderwijsruimte en de Europese Onderzoeksruimte.

Ook biedt de Coimbra Group zich aan als gesprekspartner voor de EU, EUA of instanties in derde landen die gerichte praktijkervaringen met betrekking tot de voortgang in het Bolognaproces of de Lisabondoelstellingen willen horen. Recentelijk heeft de Coimbra Group adviezen uitgebracht aan de Europese Commissie over EIT en *doctoral programmes*. Deze zijn te vinden op de website van de Coimbra Group.

Sinds 2007 wordt jaarlijks de Arenberg-Coimbra Group Prize uitgereikt aan de beste Erasmusstudent die aan een van de Coimbra Group-universiteiten studeerde. Daarnaast wordt speciaal voor studenten veel gedaan aan samenwerking op cultureel, sociaal en sportief gebied. ★

Jodien Houwers, RUG

Coimbra Group Representative
www.coimbra-group.eu

General Assembly Coimbra Group 2007 in Turku / Åbo, Finland

Nieuws van het Executive Agency in Brussel

Nu de resultaten bekend zijn van de projecten die op centraal niveau zijn aangevraagd bij het Executive Agency in Brussel, blijkt dat Nederlandse projecten goed vertegenwoordigd zijn bij de centrale acties. Een overzicht van de resultaten.

Onder de vijftig geselecteerde multilaterale Erasmusprojecten bevinden zich vier coördinerende Nederlandse hogeronderwijsinstellingen:

- Radboud Universiteit Nijmegen – *European Master in System Dynamics* (Curriculum Development – Study Programme);
- Hogeschool Inholland – *European Masters Programme in Medical Imaging* (Curriculum Development – Study Programme);
- Rijksuniversiteit Groningen – *Joint Curriculum in Teacher Education* (Curriculum Development – Study Programme);
- European Association of Distant Teaching Universities, EADTU – *Cross-Border Virtual Entrepreneurship* (Cooperation between Higher Education and Enterprises).

Bij de acht geselecteerde Erasmusnetwerken bevindt zich een Nederlands project:

- Universitair Medisch Centrum Utrecht – *European Pathology Assessment and Learning System*.

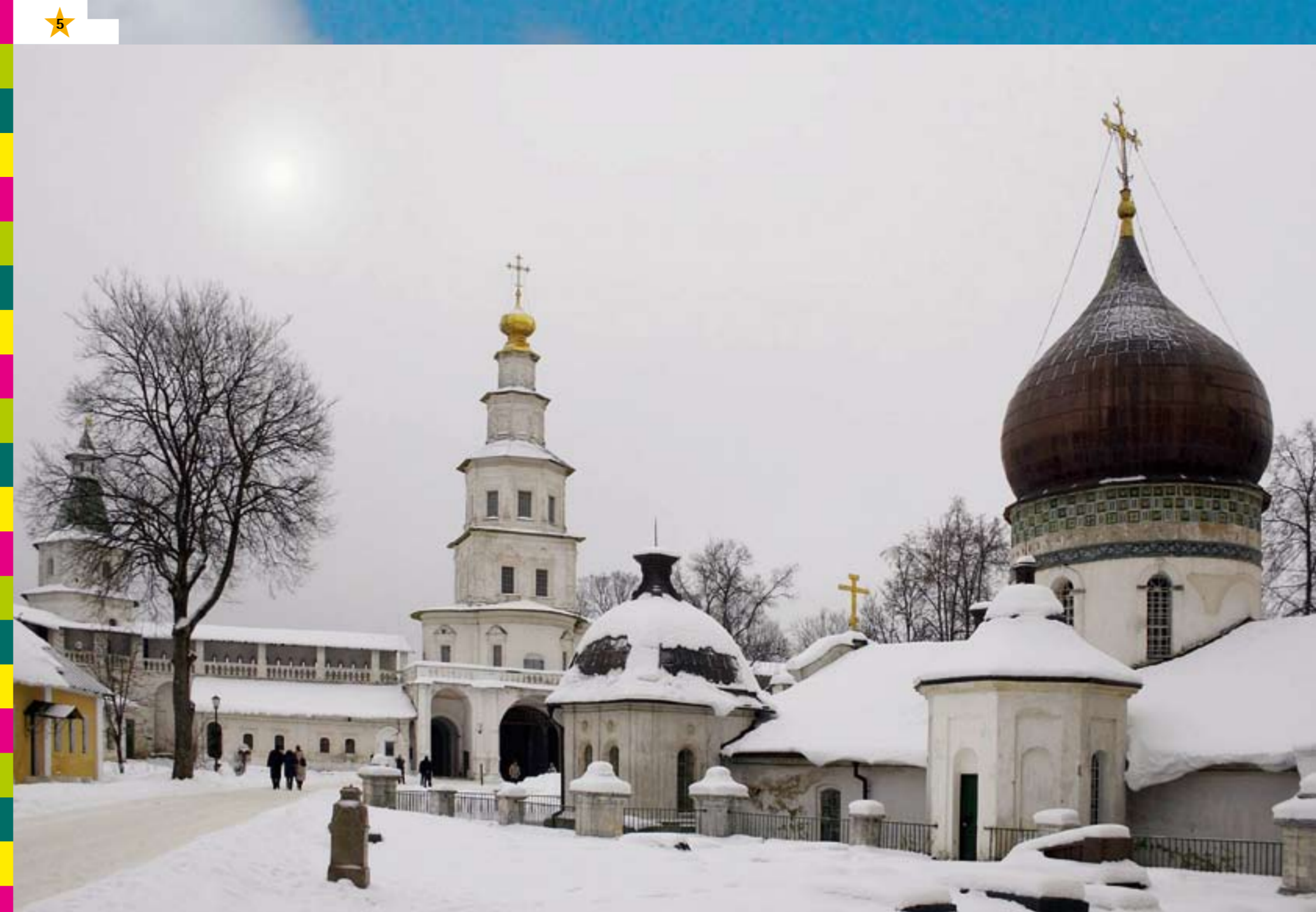
Ook zijn de resultaten bekend van de projecten die een aanvraag gedaan hebben in het transversaal programma. Het transversaal programma omvat vier sleutelgebieden, de zogenaamde *key activities*. Hieronder vindt u de resultaten per sleutelgebied:

- Onder *key activities 1 en 2* (innovatie en talen) zijn geen Nederlandse projecten geselecteerd.

- Onder *key activity 3* (ICT) zijn twintig multilaterale projecten geselecteerd, waaronder een Nederlands project: Universiteit Maastricht – *Studies on Transitional Electronic Programmes*.
- Onder de twaalf geselecteerde projecten onder *key activity 4* (disseminatie) is een Nederlands project: Stichting Combined European Bureau for Social Development – *Training and Learning for Community Development*.

Op 18 en 21 januari 2008 organiseert het Executive Agency weer twee informatiedagen in Brussel ter voorbereiding op de nieuwe aanvraagronde. ★

Meer informatie over de uitslag van 2007 is te vinden op: eacea.ec.europa.eu/static/en/llp/funding2007_en.htm

Russisch studenten bang voor 'Bologna'

Rusland heeft nog een lange weg te gaan als het gaat om het Europese integratiebeleid in het hoger onderwijs. Informatiegebrek over het Bolognaproces leidt ertoe dat Russische studenten bang zijn voor één grote Europese onderwijsruimte.

Die angst kan een negatieve invloed hebben op de Russische nationale identiteit. Twintig procent van de studenten denkt immers dat het Bolognaproces leidt tot een *brain drain* van Russisch talent. Dit blijkt uit het onderzoek 'Bologna door de ogen van studenten' dat werd gepresenteerd op het Internationale Congres 'Education Unites: Common Values – Common Future' dat op 17 en 18 oktober in Moskou werd gehouden. Aan het onderzoek deden 1.454 studenten mee van elf hogeronderwijsinstellingen uit zeven regio's, van St. Petersburg tot Vladivostok. Het onderzoek was uitgevoerd door de National Training Foundation en de staats universiteit de Higher School of Economics uit Moskou.

Bang voor de effecten

Bijna een kwart van de ondervraagde studenten (24 procent) gaf aan bang te zijn voor de onbekende effecten van het Bolognaproces, zoals ontslag voor hogeronderwijspersoneel, minder geld voor de instellingen en een breuk tussen de middelbaar school en het hoger onderwijs. Volgens Irina Arzhanova, hoofd Hogeronderwijsprojecten van de National Training Foundation, ziet een overgrote meerderheid geen verschil in kwaliteit tussen het in Rusland geïntroduceerde

bachelor-mastersysteem (duur respectievelijk 4 en 2 jaar) en de uit de Sovjet-Unie afkomstige specialistenopleiding (5 jaar). Op dit moment heeft 20 procent van de Russische eerstejaars gekozen voor een bachelorstudie. Op de vraag aan studenten "Wat voor soort programma zou je kiezen als je je opnieuw aan een hogeronderwijsinstelling zou inschrijven", antwoordde 57 procent met 'specialist'. Slechts 3 procent gaf aan voor een 4-jarige bachelor te kiezen, 36 procent zou voor een master gaan. Het bachelor-mastersysteem wordt waarschijnlijk vanaf september 2008 ingevoerd op alle Russische hogeronderwijsinstellingen. Het Russische parlement, de Doema, nam daarover in de afgelopen maanden een wet aan waarin het 'Bologna' ratificeerde. De Russische president zal de wet naar verwachting begin 2008 ondertekenen.

Eenrichtingsverkeer

Op de onderwijsconferentie gaf Marc Franco, het hoofd van de EU-delegatie in Moskou, aan dat echte integratie alleen lukt als de EU erin slaagt meer West-Europese studenten naar Rusland te sturen. Hij noemde de academische mobiliteit tussen de EU en Rusland op dit moment 'eenrichtingsverkeer'. Hoewel de EU miljoenen beschikbaar heeft voor institutionele en mobiliteitsprogramma's met Rusland als Erasmus Mundus, kregen in het studiejaar 2006-2007 126 studenten een beurs, van wie 44 om in Rusland te studeren. De voorbereidingen voor de tweede fase van Erasmus Mundus (2009-2013) zijn inmiddels in volle gang. Het nieuwe programma wordt ook toegankelijk gemaakt voor PhD-

programma's en een mogelijke derde partner in institutionele samenwerking. Daarnaast krijgen EU-studenten een betere studiebeurs. Ook de vierde fase van het Tempusprogramma wordt tot 2013 uitgebreid. Er komen grotere budgetten beschikbaar (500.000 – 1,5 miljoen euro) voor institutionele samenwerkingsprojecten.

Verskillende cijfers

De conferentie maakte ook duidelijk dat er zeer divers cijfermateriaal in omloop is over de hogeronderwijsontwikkelingen in Rusland. In verschillende presentaties liep het vermoede aantal Russische studenten in het buitenland van 250 via 45.000 naar zelfs 280.000 (van wie 140.000 in de EU zouden studeren).

Al met al werden de twee congresdagen bezocht door ongeveer 100 Russische en internationale onderwijspecialisten. Ook was er een delegatie uit Brussel en een van Mostra, de Russische organisatie die voor eind 2008 een EHEF in de Russische hoofdstad gaat organiseren.

Het grootste gedeelte van de congresdij ging op aan de ruim 40 presentaties en workshops. Hierdoor was er helaas weinig ruimte voor vragen en discussie. De conferentie vond plaats in de Staatsbibliotheek voor Internationale Literatuur in het centrum van Moskou, waar ook het nog officieel te openen kantoor van Neso Russia (Netherlands Education Support Office) is gehuisvest. ★

2007

Donderdag 22 november 2007 vond voor de derde keer de Dag van de Europese Hogeronderwijsprogramma's plaats in Utrecht. Het thema van de dag was dit jaar: 'kwaliteit en kwantiteit'. De animo was groot. Er waren ruim negentig aanmeldingen voor de dag binnengekomen.

Dag van de Europese Hogeronderwijsprogramma's

Om het twintigjarige bestaan van het Erasmusprogramma luister bij te zetten werden de deelnemers feestelijk ontvangen met koffie en petitfours met het logo voor het twintigjarige bestaan van het Erasmusprogramma. Bovendien ontvingen zij het boekje 'Twintig jaar Erasmus, een terugblik in interviews'. Dit boekje is door de Nuffic samengesteld en bevat interviews met studenten die de afgelopen twintig jaar aan een Erasmusuitwisseling hebben deelgenomen. Het ochtendprogramma was plenair. Na het welkomstwoord en de opening door Jannelieke Aalstein (waarnemend hoofd Nationaal Agentschap Leven Lang Leren) sprak Ruard Wallis de Vries (DGCEA van de Europese Commissie) over 'kwaliteit en kwantiteit van mobiliteit'. Alexandra Angress van de DAAD gaf vervolgens een presentatie over samenwerking tussen het hoger onderwijs en het bedrijfsleven. Als afsluiting van het ochtendprogramma

sprak Koen Geven (voorzitter van de European Student Union) over Erasmus en het studentenperspectief. Na de lunch was het tijd voor de workshops. De deelnemers konden kiezen tussen workshops over Erasmus en Intensive Programmes, Tempus IV, Erasmus Mundus II en het nieuwe Erasmus Mundus External Cooperation Window. Op de Dag van de Europese Hogeronderwijsprogramma's vond eveneens de voorgaande jaren de finale van de Erasmusstudentenprijs plaats. Na het grote succes van de wedstrijd in het eerste jaar is besloten ieder jaar deze uitdagende essaycompetitie te organiseren. 84 studenten van Hogeronderwijsinstellingen uit heel Nederland hebben hun essays ingezonden in de hoop kans te maken op één van de geldprijzen. Uit de ingezonden essays waren tien finalisten gekozen die voor het aanwezige publiek en de jury een korte presentatie van maximaal vijf

minuten gaven over hun Erasmuservaringen. De jury bestond uit **Hein Knaapen** (Lid van de Raad van Toezicht van de Nuffic), **Joep Houterman** (Directeur Capaciteitsopbouw en Beurzen van de Nuffic) en **Jonne Catshoek** (winnaar van de Erasmusstudentenprijs 2006). Het publiek kon meestemmen en na lang be raad is **Jeannette Heiligers** van de Technische Universiteit Delft uitgeroepen tot winnaar van de Erasmusstudentenprijs 2007. Zij kreeg de daarbij behorende geldprijs van 1.000 euro uitgereikt. De tweede en derde prijs gingen respectievelijk naar **Koen van Ramshorst** van de Universiteit Utrecht en **Önder Kaya** van de Saxion Hogescholen te Enschede. ★

De essays van de tien finalisten vindt u in de speciale bijlage van deze Europa Expresse.

De presentaties en een verslag van de verschillende workshops zijn te vinden op: www.nuffic.nl/levenlangleren

Een nieuwe vorm van erkenning?

In juli 2007 is het door de Nuffic geleide Socratesproject 'Competences in education and cross-border Recognition' (CoRe) afgerond. Tijdens dit project werd een nieuwe benadering onderzocht van het erkennen van buitenlandse diploma's, waardoor de internationale mobiliteit van studenten en kenniswerkers vergemakkelijkt zou kunnen worden.

Sinds 2000 werken zo'n 135 Europese universiteiten aan het project 'Tuning Educational Structures in Europe'. Als reactie op het Bolognaproces zijn ze de samenwerking aangegaan om Bologna op instellingsniveau op een goede manier in te voeren. Het doel van het Tuning-project is om de kwaliteit van opleidingsprogramma's te verbeteren en de studies zo te omschrijven dat ze beter inzichtelijk en vergelijkbaar worden. Dit doen de universiteiten door leeruitkomsten en algemene en vakspecifieke competenties voor hun programma's vast te leggen.

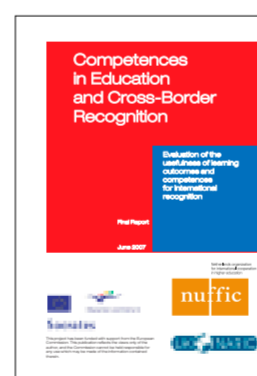
Deze leeruitkomsten en competenties zouden in principe ook gebruikt kunnen worden in de erkenningsprocedures van buitenlandse diploma's. Op dit moment is het zo dat een erkennende instantie het eindniveau van een buitenlandse opleiding onder andere afleidt uit de lijst van gevolgd vakken. Maar zou

een beschrijving van de leeruitkomsten en competenties beter inzicht geven in hetgeen tijdens de opleiding is geleerd? Deze vraag werd tijdens het CoRe-project onderzocht door de Nuffic in samenwerking met verschillende buitenlandse erkenningsinformatiecentra (NARIC's) en Tuning-deskundigen.

Om het project beheersbaar te maken werd gekozen voor een viertal vakgebieden: scheikunde, geschiedenis, verpleegkunde en bedrijfseconomie. Uit deze vakgebieden werd van een viertal buitenlandse opleidingen en een Nederlandse opleiding het diploma en bijbehorende vakkenpakket of *diploma supplement* opgevraagd, samen met de nieuw ontwikkelde competentieprofielen. Vervolgens werd voor alle buitenlandse dossiers een diplomawaardering uitgevoerd, waarbij er specifiek werd gekeken naar de kwaliteit en toegevoegde waarde van het competentieprofiel. De Nuffic en UK NARIC voerden het onderzoek uit en stelden een rapport op waarop een drietal andere NARIC's (uit Frankrijk, Tsjechië en Estland) konden reageren. De resultaten hiervan werden weer teruggekoppeld aan de Tuning-deskundigen van de betreffende vakgebieden en aan de erkenningsnetwerken (ENIC's en NARIC's). De eindconclusie van het project is dat de competentieprofielen zeker een nuttige aanvullende bron van informatie kunnen vormen, maar dat ze nu nog weinig bruikbaar zijn. De

grote variëteit in alle aspecten van het competentieprofiel (het aantal en de soorten competenties, de indeling van het profiel, het taalgebruik) maakte het erg moeilijk om ze onderling te vergelijken. Daarnaast werd een groot aantal beschrijvingen van competenties door het projectteam als vaag of nietszeggend ervaren. De belangrijkste aanbevelingen aan het Tuning-project zijn dan ook om een uniform format voor het competentieprofiel te ontwikkelen, en om te zorgen voor heldere en specifieke competentiebeschrijvingen. De erkenningsnetwerken hebben daarnaast het advies gekregen de ontwikkeling en toepassing van dit nieuwe instrument actief te ondersteunen. Het eindrapport van het CoRe-project (en andere informatie over het project) is te vinden op www.core-project.eu.

De resultaten van het CoRe-project zijn goed ontvangen door alle betrokken partijen. Over een mogelijk vervolg van het project, dat met name tot een bruikbaar format voor het competentieprofiel zou moeten leiden, wordt momenteel overleg gevoerd met verschillende mogelijke projectpartners. ★

Mexico kiest vaker voor Europa

Mexico is van oudsher sterk gericht op de VS wat betreft studiebestemmingen voor studenten en samenwerkingspartners voor Hogeronderwijsinstellingen. Niet vreemd, gezien de ligging van Mexico en de economische banden met de VS. Europa wordt echter steeds belangrijker voor Mexico: studentenaantallen stijgen, samenwerkingsverbanden worden talrijker en er ontstaan meer en meer initiatieven vanuit Mexico en Europa die deze trend versterken.

Meer dan 3.000 Hogeronderwijsinstellingen bieden in Mexico onderwijs aan de ruim 2,2 miljoen studenten die het land telt. Er bestaan grote verschillen tussen deze instellingen: in grootte, kwaliteit en ook in de mate van internationalisering. Sommige instellingen beginnen nu pas met het ontwikkelen van internationale activiteiten. De grotere en kwalitatief goede instellingen zijn echter allemaal al geruime tijd actief bezig met internationalisering en hebben een expliciet internationaliseringsbeleid.

Europa wint aan invloed

Mexico is sterk afhankelijk van de VS. 75 procent van alle buitenlandse handel vindt plaats met de VS. De Amerikaanse invloed is duidelijk zichtbaar in alle aspecten van het dagelijkse leven in Mexico. En er wonen ruim 10 miljoen Mexicaanse immigranten in de VS. Daarom richten Mexicaanse Hogeronderwijsinstellingen en studenten zich als eerste op de VS. Uit de publicatie *Open Doors 2006* van het Institute of International Education blijkt dat bijna 14.000 Mexicanen in de VS studeerden in het studiejaar 2005/2006.

Europa wint echter duidelijk aan invloed. Dit blijkt onder andere uit een uitgebreid onderzoek van de Academic Cooperation Association (ACA). De toenemende populariteit van Europa vloeit voort uit: (1) de goede naam en kwaliteit die het Europese onderwijs heeft, (2) historische banden (vooral

met Spanje en Frankrijk), (3) veiligheid, lifestyle, culturele en linguïstische diversiteit, (4) pragmatische redenen zoals lagere collegeliden, (5) de Europese eenwording en (6) een poging om de economische en politieke afhankelijkheid met de VS te verminderen. Ook de 'onvriendelijke' migratiepolitiek van de VS is een reden voor een studie in Europa.

Vooral Spanje, Frankrijk en Groot-Brittannië zijn populaire studiebestemmingen. De landen ontvangen jaarlijks respectievelijk 5.000, 2.250 en 2.000 Mexicaanse studenten. Duitsland staat op plaats vier met ruim 1.000 studenten per jaar. Deze landen hebben ook de meeste overeenkomsten met Mexico: over uitwisseling van studenten en docenten en onderzoeks-samenwerking. Volgens Conacyt, de Nationale Raad voor Wetenschap en Techniek in Mexico, scoren de landen ook hoog bij gezamenlijke publicaties en patentaanvragen in Mexico. Europa doet hierin niet onder voor de VS en Canada.

Samenwerking op verschillende manieren

Conacyt stimuleert de samenwerking en uitwisseling met Europa op diverse manieren. Van alle beurzen voor een *post-graduate* studie in het buitenland, gaat bijna tweederde naar studenten die in Europa willen studeren. Ook Europa werkt mee aan een intensievere samenwerking. UEMEXCYT is een kantoor binnen Conacyt – ontstaan uit een cofinanciering tussen Conacyt en de Europese Commissie – ter promotie van de samenwerking tussen de EU en Mexico op het vlak van wetenschap en techniek.

De EU en Mexico werken ook samen binnen overkoepelende initiatieven op Latijns-Amerikaans en Europees niveau. Een voorbeeld was ALBAN, het beurzenprogramma voor studenten en professionals uit Latijns-Amerika die voor zes maanden tot drie jaar in Europa willen studeren. ALBAN is inmiddels gestopt, maar daarvoor in de plaats kan mobiliteitssubsidie worden aangevraagd via het Erasmus Mundus External

Cooperation Window. Andere voorbeelden zijn het project ALFA, dat institutionele samenwerking financiert tussen Europa en Latijns-Amerika, en ALCUE, de 'gezamenlijke Hogeronderwijsruimte tussen Latijns-Amerika, de Cariben en de EU'.

Ook het kantoor van Neso Mexico merkt de toenemende interesse in Europa. De Europosgradsbeurs die de Neso Mexico samen met de Duitse en Franse collega's organiseert, trekt ieder jaar meer bezoekers en Europese instellingen. Studenten die het kantoor bezoeken geven soms aan dat ze eerst aan de VS dachten als studiebestemming, maar dat ze door de aanwezigheid van Europese landen in Mexico (beurzen, onderwijskantoren, advertenties, etc.) Europa als interessante optie zien. Uit bijeenkomsten met Europese collega's in Mexico blijkt dat in alle landen het aantal Mexicaanse studenten blijft stijgen en dat steeds meer samenwerkingsverbanden ontstaan met Mexicaanse universiteiten.

Ook bezwaren tegen studie in Europa

Ondanks alle positieve trends zal Europa zich moeten blijven inspannen. Door de ligging en de economische afhankelijkheid van de VS blijft Amerika voor veel studenten de meest voor de hand liggende keuze. De *Open Doors*-publicatie laat ook zien dat het aantal studenten dat naar de VS gaat voor een studie, blijft stijgen. In het ACA-rapport wordt bovendien – naast de vele voordelen van Europa – een aantal bezwaren genoemd. De Europese Hogeronderwijsruimte is voor velen nog vrij nieuw, verschillen tussen de Europese landen worden als groot beschouwd en erkenning van Europese graden zou moeilijker kunnen zijn dan erkenning van een graad uit de VS. Ook heeft de VS een aantal voordelen boven Europa, zoals langer bestaande samenwerkingsverbanden tussen universiteiten, de bekende en goed bekend staande topuniversiteiten in de VS en beter gestructureerde, strakkere curricula, wat academische integratie makkelijker maakt voor met name beginnende studenten. ★

Talen in Europa

De taal die wij spreken bepaalt voor een groot deel wie we zijn. De Europese Unie (EU) moedigt haar burgers aan tot het actief leren van andere Europese talen. Dit bevordert de professionele en persoonlijke mobiliteit, het is goed voor het onderlinge begrip en het versterkt het gevoel dat wij deel uitmaken van één gemeenschap.

In een almaar groeiende en meer heterogene Europese Unie is het belangrijk dat burgers meer met elkaar communiceren. Het doel van de Europese Unie – het spreken van de moedertaal plus twee andere Europese talen – lijkt ambitieus, maar is niet onbereikbaar. Het leren van talen is een levenslange activiteit die al vanaf de kleuterschool kan worden gestart en doorloopt tot op volwassen leeftijd. De doelstelling van de Europese Unie komt goed tot zijn recht in het nieuwe Leven Lang Leren programma, waarin taalonderwijs één van de transversale acties is.

De Erasmus Intensive Language Courses (EILC's) passen ook goed binnen de EU-ambities. Dit zijn intensieve taal- en cultuurcursussen voor Erasmusstudenten en -stagiairs die in een land gaan studeren waar een zogenaamde 'kleine taal' (geen Engels, Frans, Duits en Spaans) wordt gesproken. De studenten kunnen, voorafgaand aan hun reguliere studiekeerperiode, deelnemen aan deze gratis taalcursussen. In heel Europa zijn deze EILC's enorm populair en dat schept vertrouwen dat de hierboven genoemde doelstelling van de Europese Unie kans van slagen heeft.

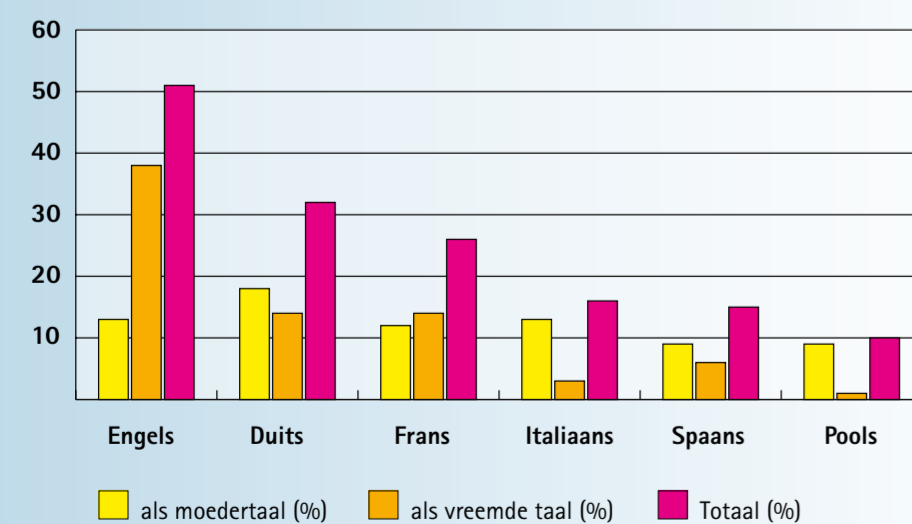
Daarnaast organiseert de Raad van Europa ieder jaar, op 26 september, de Europese talendag. In 2001 werd de talendag in het leven geroepen om EU-burgers bewust te maken van de meertaligheid als rijkdom van de Europese Unie. "Mensen moeten worden aangemoedigd tot een leven lang talen leren en bewust worden van de noodzaak vreemde talen te leren, zodat ze beter de waarde en de voordelen van onze culturele verschillen leren waarderen." Voor 2007 stonden drie onderwerpen centraal: *edutainment*, ondertiteling en meertalige tv-programma's. Ook werden op deze dag de aanbevelingen van de Werkgroep Meertaligheid gepresenteerd. Deze werkgroep is opgezet om de Commissaris van Onderwijs, Opleiding, Cultuur en Meertaligheid te adviseren over nieuwe initiatieven en nieuwe ideeën op het gebied van meertaligheid in de Europese Unie.

De Europese Unie heeft 23 officiële talen: Bulgaars, Deens, Duits, Engels, Ests, Fins, Frans, Grieks, Hongaars, Iers, Italiaans, Lets, Litouws, Maltees, Nederlands, Pools, Portugees, Roemeens, Sloveens, Slowaaks, Spaans, Tsjechisch en Zweeds. Engels blijft de meest gesproken buitenlandse taal in Europa. 38 procent van de burgers zegt voldoende kennis van het Engels te hebben om een conversatie te voeren in deze taal. Bovendien is het Engels de meest bekende taal buiten de moedertaal, met name in Zweden, Malta en Nederland. De meeste Europeanen leren Engels als eerste vreemde taal, gevolgd door Duits en Frans. ★

Meer informatie over het Leven Lang Leren programma is te vinden op: www.na-lll.nl.

Het volledige rapport met de aanbevelingen van de 'Werkgroep Meertaligheid' is te vinden op: http://ec.europa.eu/education/policies/lang/doc/multireport_en.pdf.

Meest gesproken talen in EU*

* publicatie Eurobarometer, februari 2006

Erasmus Intensive Programmes

Met de nieuwe *call* voor Erasmus, is ook die voor Intensive Programmes (IP's) geopend. Dit jaar zijn er in Nederland 17 IP's goedgekeurd van de 22 aanvragen. Het NA verwacht een behoorlijke stijging in het aantal aanvragen. Tijdens de workshop over IP's op de Dag van de Europese Programma's waren verschillende 'oudgedienden' heel enthousiast. Vooral over het feit dat het administratieve werk nu echt eenvoudiger is dan vroeger. Voor de organisatiekosten geldt bijvoorbeeld een *lump sum* vergoeding (waarover achteraf geen verantwoording hoeft worden afgelegd) en voor kosten voor verblijf en levensonderhoud gelden vooraf per land vastgestelde bedragen. Een van de aanwezigen merkte op: "We zullen nu zeker opnieuw een aanvraag doen voor een IP. Het is voor zowel docenten als studenten een onvergetelijke ervaring."

Hieronder een overzicht van de huidige, nieuwe (8) en de hernieuwde programma's (9). We geven enkele kenmerken. Aan de titels is te zien dat de thema's behoorlijk uiteen lopen. Dit geldt ook voor het aantal partners: verschillende IP's worden door 5 instellingen uitgevoerd het gemiddelde is 8 à 9 en één partnerschap telt maar liefst 21 leden. Subsidiebedragen lopen uiteen van 25.000 tot 65.000 euro, gemiddeld ca. 40.000. Aantallen deelnemende studenten gaan van 18 tot 120 en docenten van 4 tot 24. Vrijwel alle IP's duren 10 werkdagen.

Nieuw

- *The Future of Energy in Europe*, Hanzehogeschool Groningen
- *Joint Applied Network for Electrical Technology*, Avans Hogeschool
- *'Border of perceptions', European Art production in a real and virtual domain*, ArtEZ hogeschool voor de kunsten
- *Towards a diversified or standardised Europe?*, Erasmus Universiteit Rotterdam
- *Competencies of SME's in the transforming environment of the enlarged Europe*, Hogeschool Utrecht
- *Practising Interdisciplinarity In European Gender Studies*, Radboud Universiteit Nijmegen
- *Near-shoring: the next step in offshoring*, Hogeschool van Amsterdam
- *Multidisciplinary Cooperation in Healthcare – Clinical Pathways*, Hanzehogeschool Groningen

Hernieuwd

- *Globalization versus regionalism in Southeast Asia*, Universiteit Leiden
- *Quality Management in International Production Chains of Fresh Plant Produce*, Wageningen Universiteit
- *School Music in a European Perspective*, Hanzehogeschool Groningen
- *Democracy and Knowledge*, Universiteit van Tilburg
- *Gender, Culture and Citizenship. A European Summer School in Comparative and Interdisciplinary Gender & Women's Studies*, Universiteit Utrecht
- *European Heritages and Collective Memories*, Rijksuniversiteit Groningen
- *Idaea-3, Joint Intensive Course of the International Masters Programme in European Studies*, Universiteit van Maastricht
- *Food Safety and Risk Assessment: Scientists and Consumers*, Hogeschool van Amsterdam
- *A European perspective on social inclusion of persons with disabilities and elderly*, Hogeschool van Amsterdam

Op www.na-lll.nl/erasmus vindt u, onder IP's 2007-2008, een korte omschrijving van elk programma en verdere details. Informatie over de nieuwe *call* staat onder IP's 2008-2009. ★

Virtuele stages:

Onderzoek en praktijk in hoge versnelling

Cross Sector Virtual Mobility (CSVM) is een innovatieve Leonardo da Vinci-actie gecoördineerd door de Europese Associatie voor Universiteiten in het Afstandsonderwijs (European Association of Distance Teaching Universities – EADTU). CSVM wordt uitgevoerd door een vooraanstaand consortium van tien partners uit zeven verschillende Europese landen: België, Spanje, Estland, Italië, Hongarije, Polen en Nederland.

Doel van het CSVM-project is het vergroten van de samenwerking op het gebied van onderzoek, implementatie en disseminatie van afstandsstages (lees: virtuele stages). Zo wordt geprobeerd afstandsuniversiteiten gevoeliger te maken voor de eisen en wensen van werkgevers in de markt, met als uiteindelijk doel de kansen van afstandsstudenten op de arbeidsmarkt te vergroten. Het partnerschap komt voort uit eerdere succesvolle samenwerking binnen de EADTU.

Binnen CSVM worden ruwweg de volgende werkzaamheden onderscheiden: (1) het identificeren van technische, pedagogische, organi-

sationele en economische barrières bij virtuele stages, (2) het identificeren van gewenste functionaliteiten van een vraag-en-aanbodportaal, (3) het identificeren van theoretische indicatoren die bijdragen aan het voorspellen van het effect van concrete virtuele stages, (4) het uitrollen van daadwerkelijke testbedden voor het proefdraaien met virtuele stages, en (5), het toetsen van de verschillende vooronderstellingen en het opmaken van de geleerde lessen.

De mogelijkheden en barrières van (bestaande) modellen van virtuele stages zijn in een groot

aantal landen uitgebreid onderzocht. Ook traditionele universiteiten met reguliere stages in het curriculum waren hierbij een belangrijke bron. De resultaten zijn van belang omdat ze de inrichting van testbedden sturen en potentiële valkuilen bij virtuele stages moeten voorkomen. De ontwikkeling van een online vraag-en-aanbodportaal voor virtuele stages is een iteratief proces van continue verbeterlagen: er wordt gewerkt met een bètaversie die al publiekelijk toegankelijk is, waardoor de eerste leerervaringen input zijn voor de latere versies van het uiteindelijke product. Naast de leerervaringen met het tijdelijke online portaal spelen ook 'pilot runs' met virtuele stages een belangrijke rol. Ook hiermee doen de uitvoerende instituten belangrijke leerervaringen op. De volgende Europese regio's doen mee aan de pilot runs: Limburg (Nederland), Tallinn (Estland) en Miskolc (Hongarije). De modellen

waarmee de virtuele stages proefdraaien zijn verschillend van aard. Om te bepalen of een virtuele stage succesvol kan zijn wat betreft uiteindelijke employability en kennisoverdracht, wordt een theoretisch raamwerk gebruikt, dat een aanzienlijk complex aan variabelen reduceert. Hiermee kunnen de effecten van de *pilot runs* worden voorspeld. Het instrument krijgt later ook een belangrijke plaats in de 'pre-assessment' van (toekomstige) virtuele stages. ★

Kees-Jan van Dorp

promotor CSVM-project

Kijk voor de laatste ontwikkelingen over CSVM op het vraag-en-aanbodportaal (www.eadtu.nl/internships), de projectwebsite (www.eadtu.nl/csvm) en de nieuwsblog (www.eadtu.nl/blog), of neem contact op met Kees-Jan van Dorp (kees-jan.vandorp@eadtu.nl).

Vooraanstaand consortium van tien Europese partners

Philox.eu Studenten helpen elkaar met plannen van studie in buitenland

Wat is betere reclame voor studeren in het buitenland dan enthousiaste verhalen van vrienden en medestudenten die al zijn geweest? Voorgangers hebben bovendien een schat aan informatie over het realiseren van een succesvolle stage of studie in een vreemd land. Elkaar enthousiasmeren en van informatie voorzien over studeren in het buitenland is de basis voor Philox (www.philox.eu), een online platform voor Europese studenten.

Sinds Philox eerder dit jaar zijn bètaversie lanceerde, hebben zich al meer dan 11.000 studenten uit twintig verschillende landen in Europa geregistreerd. Een groot aantal Europese universiteiten steunt het project door Philox onder de aandacht te brengen van hun studenten. International offices kunnen zowel binnenkomende als uitgaande studenten naar Philox verwijzen voor 'inside information'.

"Wij zijn ontzettend blij met de positieve reacties die we krijgen van zowel studenten als universiteiten. Studenten waarderen Philox omdat het meer is dan alleen een sociaal netwerk. Wij bieden studenten de mogelijkheid om inzicht te krijgen in het studentenleven in andere landen en culturen binnen Europa", aldus oprichter Robin de Vries.

Philox is een communitywebsite, wat inhoudt dat gebruikers een profiel aanmaken en vervolgens contact kunnen leggen met andere gebruikers. De student die bijvoorbeeld stage gaat lopen in Barcelona, kan op Philox alvast vrienden worden met lokale studenten en andere studenten die naar Barcelona gaan. Daarnaast kunnen studenten elkaar vaak helpen bij praktische zaken.

"Door Philox kon ik informatie en ervaringen met mijn toekomstige studiegenoten uit wisselen. Voordat ik naar Engeland verhuisde, heb ik studenten van mijn nieuwe universiteit virtueel ontmoet en heb ik mijn huisvesting geregeld", aldus Jonathan Salomon, een van de leden van Philox. Naast het communitygedeelte van de website, biedt Philox ook een uitgebreid overzicht van handige links dat specifiek voor Europese studenten is gecreëerd. Verder kunnen universiteiten zich gratis presenteren aan buitenlandse studenten en een link naar hun website plaatsen.

De Europese Commissie heeft besloten Philox te helpen door het project onder de aandacht te brengen bij grote studentenorganisaties zoals het Erasmus Student Network (ESN) en de Europese Studenten Unie (ESU). Philox vraagt ook uw hulp bij het introduceren van de website onder studenten. U kunt dit doen door een link naar www.philox.eu op de universiteit-website te plaatsen en bijvoorbeeld een bericht naar uw studenten te sturen. ★

Voor meer informatie over Philox en het presenteren van universiteitsinformatie op Philox kunt u contact opnemen met Bob van de Grande via (020) 494 2424, of bob@philox.eu.

Wie is wie

binnen het NA Leven Lang Leren

Binnen de Nuffic worden de Europese programma's voor het hoger onderwijs beheerd door het Nationaal Agentschap Leven Lang Leren en Europadesk.

Voor vragen kunt u contact opnemen met de desbetreffende medewerker.

Nationaal Agentschap Leven Lang Leren – Onderdeel HO

Joep Houterman

Directeur Nationaal Agentschap Leven Lang Leren

Vanessa Lambrecht

Afdelingshoofd Nationaal Agentschap Leven Lang Leren

Jolanda Tijssen

Financieel Medewerker

Petra de Greeve

Programmabeheerder Intensive Programmes
T (070) 4260 216
E pdgreeve@nuffic.nl

Nico Muylwijk

Applicatiebeheerder
T (070) 4260 265
E muylwijk@nuffic.nl

Erasmus

José Ravenstein

Teamleider
T (070) 4260 240
E jrvstein@nuffic.nl

Joy Plokker

Programmabeheerder Studie
T (070) 4260 233
E jplommer@nuffic.nl

Rosalien van Santen

Programmabeheerder Stages
T (070) 4260 309
E rsanten@nuffic.nl

Heleen Ravenhorst

Programmabeheerder Stafmobiliteit en EILC
T (070) 4260 226
E hrhorst@nuffic.nl

Maarten Hartman

Programma-assistent
T (070) 4260 303
E mhartman@nuffic.nl

Merijn Coumans

Programma-assistent
T (070) 4260 227
E mcoumans@nuffic.nl

Kirsten Catijn

Programma-assistent
T (070) 4260 303
E kcatijn@nuffic.nl

Elise Kamp

Programma-assistent
T (070) 4260 257
E erasmus@nuffic.nl

Europadesk

Tempus

Jef Stapel

National Contact Point
T (070) 4260 261
E tempus@nuffic.nl

Erasmus Mundus

Madalena Pereira

National Structure
T (070) 4260 237
E erasmusmundus@nuffic.nl

Bolognaexperts

Madalena Pereira

Secretaris
T (070) 426 0237
E mpereira@nuffic.nl

Vanessa Lambrecht, Petra de Greeve en Madalena Pereira zijn tot eind 2007 met (zwangerschaps)verlof.
Marga Lieffers is half december uit dienst getreden.

Nieuw beeldmerk voor Nederlands hoger onderwijs

Met trots presenteert *Europa Expresse* een nieuw beeldmerk voor het Nederlands hoger onderwijs. Met dit logo kan het Nederlands hoger onderwijs zich eenduidig en dus sterker profileren, niet alleen binnen Europa maar op de gehele buitenlandse hogeronderwijsmarkt.

Al in de Internationaliseringbrief 'Koers op kwaliteit' uit 2004 benadrukt het ministerie van OCW het belang voor Nederland om zich op een onderscheidende manier te positioneren op de internationale onderwijsmarkt. Vooral door de groeiende concurrentie op deze markt is het noodzakelijk om de instellingen met één gezicht naar buiten te laten treden.

Samenwerking

De ontwikkeling van één beeldmerk dat breed gedragen wordt door het veld, is een ingewikkelde zaak. Daarom is in dit proces intensief en regelmatig overlegd met het ministerie van OCW en met verschillende klankbordgroepen, zoals een vertegenwoordiging van instellingen, koepelorganisaties HBO-Raad en VSNU, een groep internationale studenten en het Neso-kantorennetwerk.

Open en dynamisch

Het beeldmerk valt op tussen de andere spelers op de markt, dat is duidelijk. Het is modern

en eigentijds. En doordat het schuin geplaatst staat, oogt het eigenwijs. Het kwaliteitsaspect is vertaald in de vorm van een lint/vaantje. Dit benadrukt de hoge kwaliteit van het Nederlands hoger onderwijs. Het logo is een combinatie van internationaal herkenbare symbolen gericht op onderwijs, onderzoek én vooruitgang. Daarnaast is ook de link met Nederland duidelijk zichtbaar door de kleur oranje, en door de typisch Nederlandse symbolen als de tulp en het water.

Draagvlak

In januari 2008 wordt het nieuwe beeldmerk officieel geïntroduceerd. Daarna gaat het beeldmerk ook over in de nieuwe Study in Holland-campagne 2009-2010. Het is van groot belang dat dit beeldmerk breed gedragen wordt door instellingen in Nederland. Pas dan kan het beeldmerk Nederland succesvol op de kaart zetten in het internationale onderwijsveld. ★

Voor meer informatie: Nuffic, Communicatie, Ellen Ruifrok: (070) 426 0143, of eruifrok@nuffic.nl

Agenda

Erasmus

18 en 21 januari 2008: Voorlichtingsbijeenkomst centrale acties, Executive Agency, Brussel

Januari 2008: Nationale voorlichtingsbijeenkomst Erasmus

7 februari: Voorlichtingsdag Erasmus Mobiliteit en IP, Hogeschool voor de Kunsten Utrecht

29 februari 2008: Deadline multilaterale projecten en netwerken Erasmus

14 maart 2008: Deadline Erasmus mobiliteit en intensive programmes

31 maart 2008: Deadline aanvragen transversaal programma

Erasmus Mundus External Cooperation Window

Februari 2008: deadline voor partnerschappen

Tempus

April 2008: deadline Structural Measures en Joint Projects

EUROPA EXPRESSE IS TE DOWNLOADEN VIA WWW.NUFFIC.NL, ONDER "NIEUWSBRIEVEN".

europa ex·presse

Heeft u een vraag aan de redactie of wilt u één of meerdere exemplaren van Europa Expresse toegezonden krijgen?
Mail naar: europaexpresse@nuffic.nl.

nuffic

Europa Expresse is een publicatie van de Nuffic. Deze publicatie werd gefinancierd met de steun van de Europese Commissie. De verantwoordelijkheid voor deze publicatie ligt uitsluitend bij de Nuffic; de Commissie kan niet aansprakelijk worden gesteld voor het gebruik van de informatie die erin is vervat.

Hoofredactie:

Jef Stapel, Nuffic, afdeling Voorlichting

Redactie en drukwerkcoördinatie:

Nuffic, afdeling NA LLL en afdeling Voorlichting

Eindredactie: Rob Burkhard, Eric Daamen

Vormgeving:

Sabrina Luthjens BNO [www.makingwaves.nl]

Druk: Prints en Proms, Rotterdam

Redactieadres:

Nuffic, Postbus 29777, 2502 LT Den Haag
T (070) 426 0261, F (070) 426 0259,
E europaexpresse@nuffic.nl

Hoewel de informatie in deze uitgave met de grootste zorg is samengesteld, kan de Nuffic niet instaan voor het feit dat de gegevens juist en/of volledig zijn.

De informatie kan tussentijds gewijzigd zijn of aangepast. De Nuffic aanvaardt ter zake geen aansprakelijkheid. U wordt daarom geadviseerd om in voorkomende gevallen de juistheid van de informatie zelf te verifiëren.

Het auteursrecht op deze uitgave berust bij de Stichting Nuffic, Den Haag. Niets uit deze uitgave mag worden vervoerd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de Nuffic.

Onderwijs en Cultuur